FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS B BOKSTAVLØSE LYDER

LESEKURS B LØKKESKRIFT

EGN og ØGN

Toril Karstad

EGN og ØGN

EGN-og-ØGN-vers: sang nr. 54

Tekst: Toril Karstad, melodi: Ole Jacobsen, komp og opptak: Øyvind Åge Berg,
vokal: Mirjam Kristina Johansen, 6. kl., illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 9. kl.

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.

Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd på løgn.

Oppgave 1: Hør på opptaket, og prøv å lære sangen.

Oppgave 2: Sett ring rundt alle EGN og si de lydene som gjelder for din dialekt.

Oppgave 3: Sett ring rundt ØGN og si de lydene som gjelder for din dialekt.

Oppgave 4: Les sangteksten.

Strek under stum bokstav = minus lyd

Forsidebildet er tegnet av Melissa Adéle Popkema.
Fokus er delvis utviklet ved hjelp av Extra-midler.
Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgaver.

Oppgave 5a: Finn egn, og si de lydene som gjelder for din dialekt, mens du tegner ring rundt bokstavgruppa.

bgreifædegnauvmegntupaupøfeiubystpaumegneivl
dejæjvhegnspgegnaudgævmegntuypaufeiegnstpau
æjfvhegnlkmispgaudgtegnkvdauvegnkøfeiøubegnd
vejæjfvhegnspglaudgtynvkegntupaupegnlkøubystp
degnspgauegnbgrårkvyeiegntuøpiegnubysegnaujå
æegnågmeegnvdiejfvhegnspjgaudtyaubgråkvegntu
pauplkøfeiegnbygmejæjfvhaubvigriåkdauegnmegnt
uvpaustpæfvhegnspegngauyøeifædlauveimegntupf
auøubyegnstpauvegndeiæjfejvhegnaubgregnlkvyei
fædegnmegnitupauplkegneiøubegnøyveiystpauegn

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 5b: Finn øgn, og si de lydene som gjelder for din dialekt, mens du tegner ring rundt bokstavgruppa.

vhøgnspgøgnaudgævmøgntuypaufeiøgnstpauæjflv
høgnspgaudgtøgnkvdauvøbgreifædøgnauvmøgntui
paupøeiubystpaumøgneivdejæjfgnkøfeiøubøgndve
jæjfvhøgnispglåøgnaudgtynvkøgntupaupøgnlkøubj
ystpdøgnsgauøgnbigriåkvyeiøgntuøpiøgnubysøgnt
aujæøgnågmeøgnvdiejføgnspgaudtyaubgråkvøgnv
upauplkøfeiøgnbygmejæjfvøgnmøgnthaubigjåkdau
uvpauøgnstpæfvhøgnspøgngauyøjeiflædauveiøgnf
upauøubyøgnstpauvøgndøgnaiubigråøgneiæjfejvhi
kvyeifædøgnmøgntupauplkøgneiøubystpiaøgnnieå

Jeg fant _____ stykker.

Oppgave 6a: Skriv egn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

regne

regner

regning

beregne

beregning

tegne

Oppgave 6b: Skriv egn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

tegner

tegning

bregne

et tegn

fregner

innhegning

Oppgave 6c: Skriv øgn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

et døgn

løgn

døgnfersk

en løgner

døgnvakt

løgnaktig

Oppgave 6d: Skriv øgn-ord, og uttal dem ut fra din egen dialekt.

døgnflue

løgntanke

døgnpris

løgnhals

dø<u>g</u>net

døgnvill

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 7a: Skriv egn-ord i løkkeskrift.

regne

regner

regning

beregne

beregning

tegne

Oppgave 7b: Skriv egn-ord i løkkeskrift.

tegner

tegning

bregne

et tegn

fregner

innhegning

Oppgave 7c: Skriv øgn-ord i løkkeskrift.

dógn

lógn

dógnfersk

en lógner

dógnvakt

lógnaktig

Oppgave 7d: Skriv øgn-ord i løkkeskrift.

dógnflue

lógntanke

dógnpris

lógnhals

dógnet

dógnvill

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 8: Del opp i stavelser, og tell språklyder i EGN-og-ØGN-vers.

a) Sett prikk under alle vokaler, og strek under diftongene, også ei-lyd med eg og øy-lyd med øy. Hver prikk eller strek markerer en stavelse.

b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.

c) Skriv antall **språklyder**, rett over hvert ord. Eksempel: Ordet *regning* har 7 bokstaver, men bare 5 språklyder i østlandsdialekter sør for Lillehammer, for her er eg en ei-lyd og ng en ŋ-lyd. Når du gjør denne oppgaven, må du lytte og kjenne etter hva du selv sier, for her snakker vi helt forskjellig. Noen sier e+g+n – altså 3 lyder, andre sier ei-n – altså 2 lyder, og andre sier e+ŋ+n – altså 3 lyder. NG til slutt i *regning* er ŋ over hele landet. Hvis du sier eŋn for øgn, blir det tre lyder, men sier du øyn, er det to lyder. Legg merke til at ordet *jeg* har ei-lyd til slutt!

2 4 2 4

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.
Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd på løgn.

Edward Joseph Lowe, Rawepixel.com

Oppgave 9: Skriv EGN og ØGN-vers med løkkeskrift. Se etter forskriften.

Nå skal jeg tegne
en vakker bregne
og Per med fregner.
Han står og regner.

Per skal beregne
en pris per døgn
fordi en regning
var bygd på løgn.

Oppgave 10a: Les ord med egn og øgn, og legg bokstavkort.

1	2	3	4
tegne	løgnaktig	på mine vegne	utregning
tegning	løgnhals	på hans vegne	utregnet
egne seg	en løgner	på vegne av	hegne om
et tegn	påregne	**o**mregne	beregne
løgn	påregnes	**o**mregning	medregnet
døgn	døgnet	avregning	innhegning

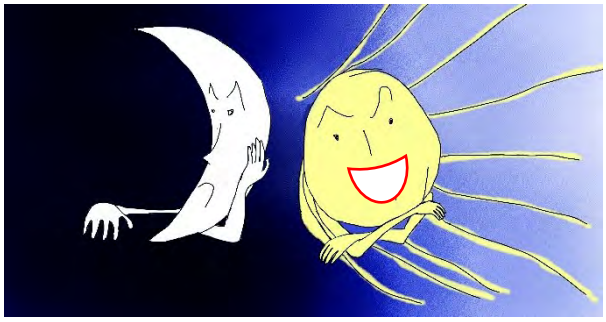

Ioana Ionescu, Dreamstime.com

Jonas Føryland, 4.kl. & Victoria Auestad, 7.kl.

Oppgave 10b: Les ord med egn og øgn, og legg bokstavkort.

1	2	3	4
døgnfersk	løgnaktighet	tilregnelig	beregning
døgnvill	løgnspreder	utilregnelig	regne
døgnåpen	løgntanke	f**o**rregne seg	regneart
døgnpris	løgnprat	fr**e**gne	regning
døgnvakt	tilregnet	fregnete	regnvær
døgnflue	segne **o**m	bregne	regnskyll

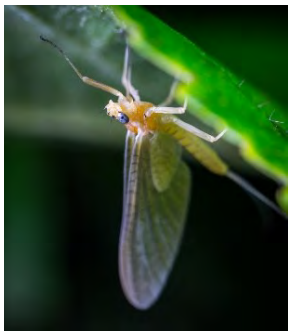

Dreamstime.com

John Flaxman, Wikimedia

Edward Joseph Lowe, Rawepixel.com

Edgar Sanchez-sinencio, iStockphoto

Oppgave 9c: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bildet på side 2. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen. Velg ut minst fire ord fra oppgave 10, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

Per bor i Bregnevegen. Han er en regnemester som hjelper faren sin å beregne utgifter og inntekter til firmaet. Nå klør Per seg i hodet, og han klør seg på fregnene i fjeset, for denne regningen for kurset på hotell Regnviken får han ikke til å stemme! Regningen er enorm! Betalingen får vente! Per kaster i seg døgnferskt brød og løper for å rekke skolebussen. Han dumper ned på setet ved siden av Jonas.

Feit O har ofte å-lyd, strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 11: Klipp ut en setning, del opp i ord og pusle. Klipp i bokstaver og pusle sammen. Skriv teksten på konvolutt, og putt brikkene i konvolutten.

Nå skal jeg tegne en vakker bregne og Per med fregner. Han står og regner. Per skal beregne en pris per døgn fordi en regning var bygd på løgn.

Per: Lydia Madeleine Popkema
Bregne: Edward Joseph Lowe, Rawepixel.com

Oppgave 12: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Nå skal jeg _____

en vakker _____

og Per med _____.

Han står og _____.

Per skal _____

en pris per _____

fordi en _____

var bygd på _____.

Oppgave 13: Løs rebusen. Bytt ut talesymboler og store bokstaver med små bokstaver. Les setningen.

NB: To ruter under talesymbolet betyr dobbel konsonant. Dobbel rute betyr bokstavgruppe.
Alle setninger og navn skal starte med stor bokstav. Sett riktig tegn til slutt.

1

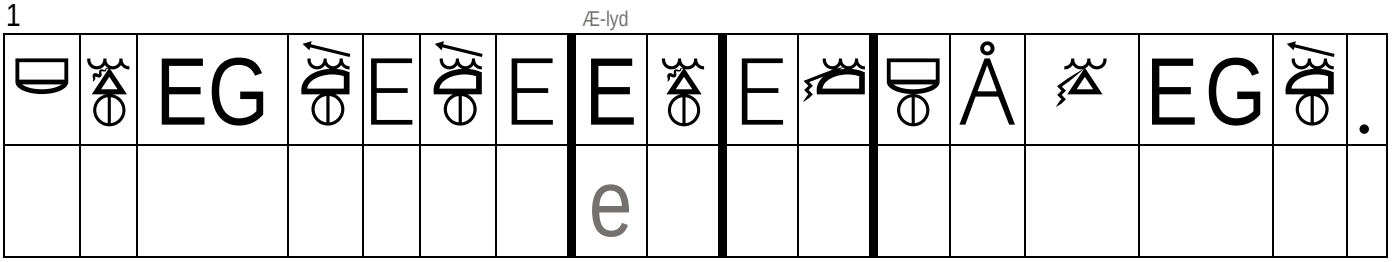

2

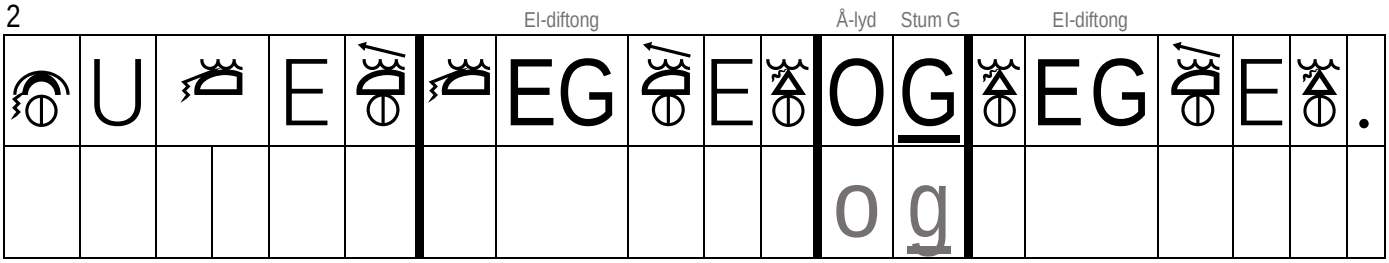

3

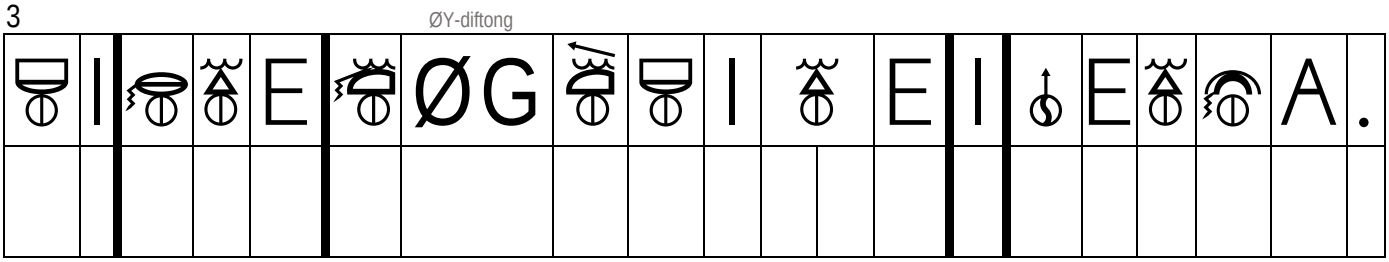

4

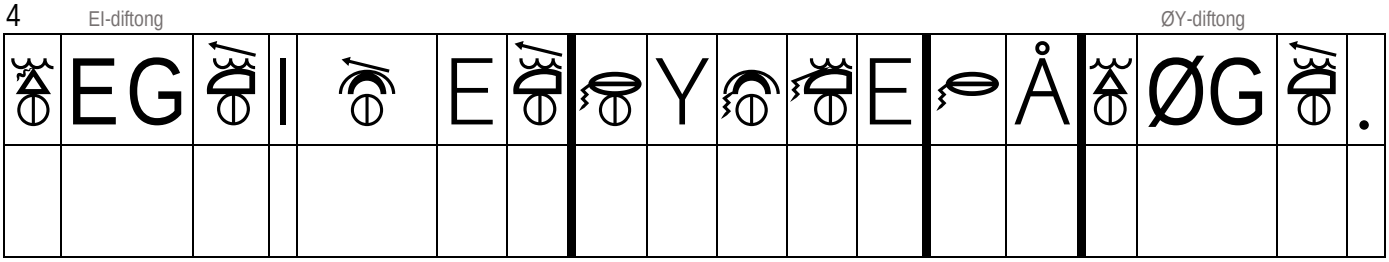

5

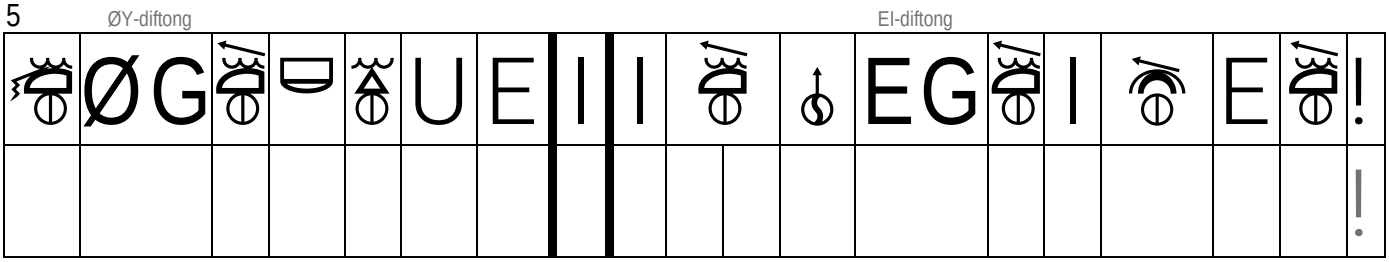

6

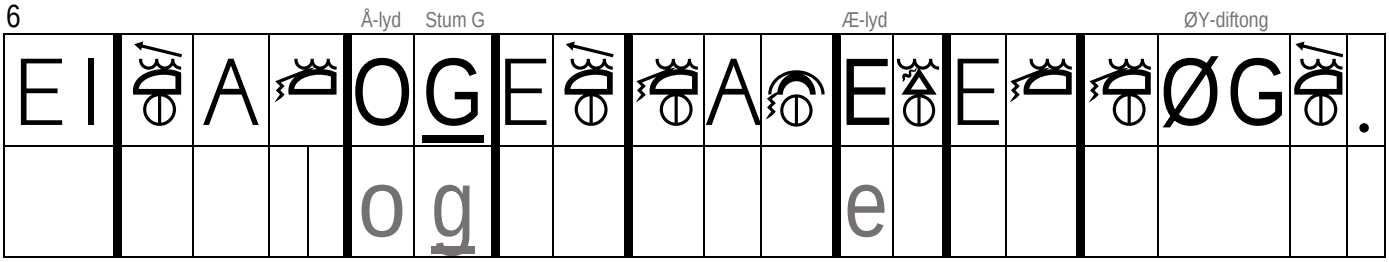

Feit O har å-lyd, feit E har æ-lyd. Strek under stum bokstav = minus lyd.

Oppgave 14a: Bøy substantivene i diftongene EGN og ØGN-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	*Bestemt form entall (den, det)*	*Ubestemt form flertall (flere)*	*Bestemt form flertall (de)*
en bregne			
		fregner	
en pris			
(et) døgn			
en regning			
(en) løgn			

Oppgave 14b: Bøy verbene i diftongene EGN og ØGN-verset.

Å skje	Det skjer nå	Det skjedde	Det har skjedd	Det hadde skjedd
Infinitiv	*Presens*	*Preteritum*	*Perfektum*	*Preteritum perfektum*
(å) tegne				
	regner			
(å) beregne				
		var		
				bygd

Oppgave 15: Les enkle ord med EGN og ØGN og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
et agn	kjøkken	tjuv	kikke
tjue	bøy	ferdig	blank
kjøre	tenke	skifer	kjenne
skipper	skjerf	røy	skifte
tegne	fars	bein	døgnvill
øy	beregne	tegner	sløv
mors	skive	kyndig	kart
kjøtt	tjene	sogn	sognene
kirurg	hei	kjeft	sjelden
barn	slegge	skjelve	tjære
sjimpanse	døgn	flau	kinn
rogn	kysse	sørlig	gang
fei	skygge	tjuvene	skjul
tjor	døgn	bank	størst
bregne	sau	regner	skikk
skilt	kjevle	en kikk	døgnet
tang	seng	kjapp	kjælen
keivhendt	Arne	garn	feire
kjekk	kilo	rørt	bikkje
fregne	onkel	sjakal	løgn
skjelett	tjent	køgn	kirsebær
kjempe	skjørt	syrlig	sognebarn
bort	regning	beregner	tjeld
sjiraff	Hogne	sognet	vanke
tjore fast	kjeve	skjorte	løgnen
sang	sløv	sjalu	ferdig
skimte	kyse	killing	skjegg
vogn	først	tjukk	kikkert
keitet	sjakk	kjele	sjåfør
regner	løgn	ting	kjære
gardin	kjekt	tørst	mjau

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort, for å holde ved like de fenomenene man har øvd på tidligere. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Oppgave 16: Les vanskeligere ord med diftongene.

1	2	3	4
døgnflue	regnebok	regning	regnemaskin
arbei<u>d</u>	laurbær	svaiheten	døgnrytme
hau<u>g</u>	peiling	blåveis	regnestykke
haiene	støyende	røyskatt	vaiende
skreiv	maibl**o**mst	brøytebil	kaianlegg
sløyd	regntøy	døgnf**e**rsk	**s**løyfe
regnskyll	døgnvakt	løgneren	regnbue
reinsdyr	paif**o**rmen	regndråpe	gøyal
skaiveske	dreie	døgnfluer	f**o**rnøyd
utregning	løgnhals	sleiv	seier
løgntanke	bleie	f**o**rnøyd	døgns**e**rvi**c**<u>e</u>
styrtregn	regnvann	løgnere	regnbuehinne
seier	**s**løyd	løgntanke	draugen
kaianlegg	regneart	dreiebenk	streike
sløyfe	døgnpris	døgndrift	meieri
seire	gøyal	pauken	døgnåpent
tegnebl**o**kk	tegnebrett	tegnebok	tegnestift
hauken	fløyte	løgnakti<u>g</u>	brøyte
regneark	avregning	beregning	seire
hau<u>g</u>en	regnjakke	arbei**d**sdag	regnbueørret
f**o**rnøyd	tegnene	regnskap	røyskatt
regnt**u**ng	speilegg	fregnete	innhegning

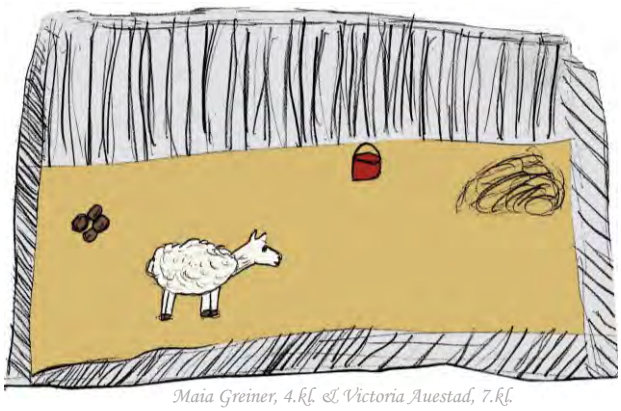

Feit S har ʃ-lyd, feit D har t-lyd, feit O har å-lyd, feit E har æ/ø-lyd,
feit C har s-lyd, strek under stum bokstav = minus lyd.

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort. Ved undervisning individuelt og i grupper, kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. Ved få elever, kan man gi barna ulike ord i eget tempo, noe som hindrer sammenlikning og øker effektiviteten. I hel klasse med stasjonsundervisning, kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Oppgave 17: Les ord med bøyningsendelsene -ET og –ETS i intetkjønnsord.

	1 –ET		2 –ET		3 –ETS		4 –ETS
	med stum t		med stum t		uten stum t		uten stum t
	gresset		arret		bildets		hullets
	gulvet		hiet		gressets		skapets
	havet		stedet		gulvets		vannets
	hullet		brettet		treets		øyets
	karet		sivet		fjellets		husets
	limet		dyret		karets		hiets
	øret		sporet		livets		eplets
	saltet		eplet		vannets		brettets
	håret		minnet		ørets		emnets
	egget		syltetøyet		saltets		arrets
	kravet		tapetet		limets		dyrets
	skapet		setet		blodets		eselets
	spannet		vannet		tunets		eggets
	livet		såret		sporets		spannets
	emnet		insektet		havets		tapetets
	huset		strået		sårets		hårets
	treet		tunet		ørets		bindets
	eselet		øyet		setets		sårets
	papiret	Å-lyd	tonnet		stedets		papirets
Stum d	bindet	ç-lyd	kiloet		ermets		insektets
Æ-lyd	ermet	ŋ-lyd	kornet	Stum d	bordets	ç-lyd	tjernets
Stum d	bladet	ç-lyd	kjøkkenet	stum d	bladets	ŋ-lyd	kornets
Stum d	bordet	ç-lyd	kinnet	ç-lyd	kinnets	ç-lyd	kjøkkenets

Ordforklaringer til utvidelse av ordforrådet:

1 Å **segne om** betyr å falle om – falle sammen, kanskje fordi man er syk eller skadet, besvimer eller dør.
2 Å gjøre noe eller si noe **på** en annens **vegne**, betyr å gjøre det for ham eller istedenfor ham. For eksempel kan foreldrene snakke **på dine vegne** til læreren og si det du har lyst til å få sagt. Da snakker de **på vegne av** deg.
3 Å være **tilregnelig** betyr å kunne ta ansvar for det man gjør.
4 Hvis noen er **utilregnelig**, kan vi ikke regne med at den personen kan ta ansvar for det han gjør, og tenke før han handler.
5 Å **beregne** noe, er å tenke gjennom hvordan ting vil bli. Det er også å regne for å få oversikt over hvor mye ting koster, hvor lang tid som trengs, eller om man har råd til noe.
6 Å **forregne seg** betyr å vurdere galt og feilbedømme situasjonen. Hvis man beregner en time for å komme fram, og det tar to timer, da har man forregnet seg. Hvis man regner med å få gjort leksa før skolen, og det ikke går fordi det krever mer tid, har man forregnet seg. Hvis man har lett for å forregne seg, er det lurt å få hjelp til å bedømme hvor lang tid ting tar.
7 Hvis vi er i et land der de bruker euro, og vi vil vite hvor mye noe koster i norske kroner, må vi gjøre en **omregning**. Vi kan **omregne** 12 euro til norske kroner ved å multiplisere.
8 Å **hegne om** noe, er å beskytte og verne noe. Du kan hegne om vennskapene dine ved å være god mot vennene dine.
9 En **bregne** er en plante som ikke sprer seg ved hjelp av frø, men noe som kalles sporer.
10 En **innhegning** er et område med gjerde rundt, for eksempel til husdyr.
11 Et **døgn** er en dag og en natt, til sammen 24 timer.
12 Løgn er det motsatte av sannhet.
12 En **løgner** snakker løgn. Hvis det skjer ofte, er han **løgnaktig** og en **løgnhals**. Men det er ikke pent å kalle noen for løgnhals.
13 Løgnaktighet er å bruke løgn.
14 En **løgnspreder** er en som sprer løgn om andre, slik vannsprederen sprer vann.
15 En **løgntanke** er en tanke som ikke er sannhet. Ofte tenker vi løgntanker om oss selv – at vi er stygge eller dumme eller lite verdt. Slike tanker må vi fange og kaste ut! Den beste måten å få dem ut på, er å putte inn sannhet isteden. Prøv!
16 Døgnfersk: Mat som er laget, bakt eller fisket samme døgn som den kjøpes/brukes.
17 Å være d**øgnvill,** er å ikke vite forskjell på dag og natt. Slikt skjer når man har reist fra et land langt borte eller vært seint oppe i ferien.
18 Døgnpris er noe man betaler per døgn – som hotellrom, båtreiser eller parkering.
19 Døgnvakt betyr vakt hele døgnet. Sykehusene og politiet har døgnvakt.
20 Døgnåpent betyr åpent hele døgnet – selv midt på natta.
21 Døgnflue er en spesiell flueart som bare lever noen timer.
22 Å segne om betyr å falle sammen – av utmattelse eller fordi man besvimer eller dør.

NB: Det er bare i ord med døgn, løgn og høg at øy-lyden skrives *øg*!

Språklydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

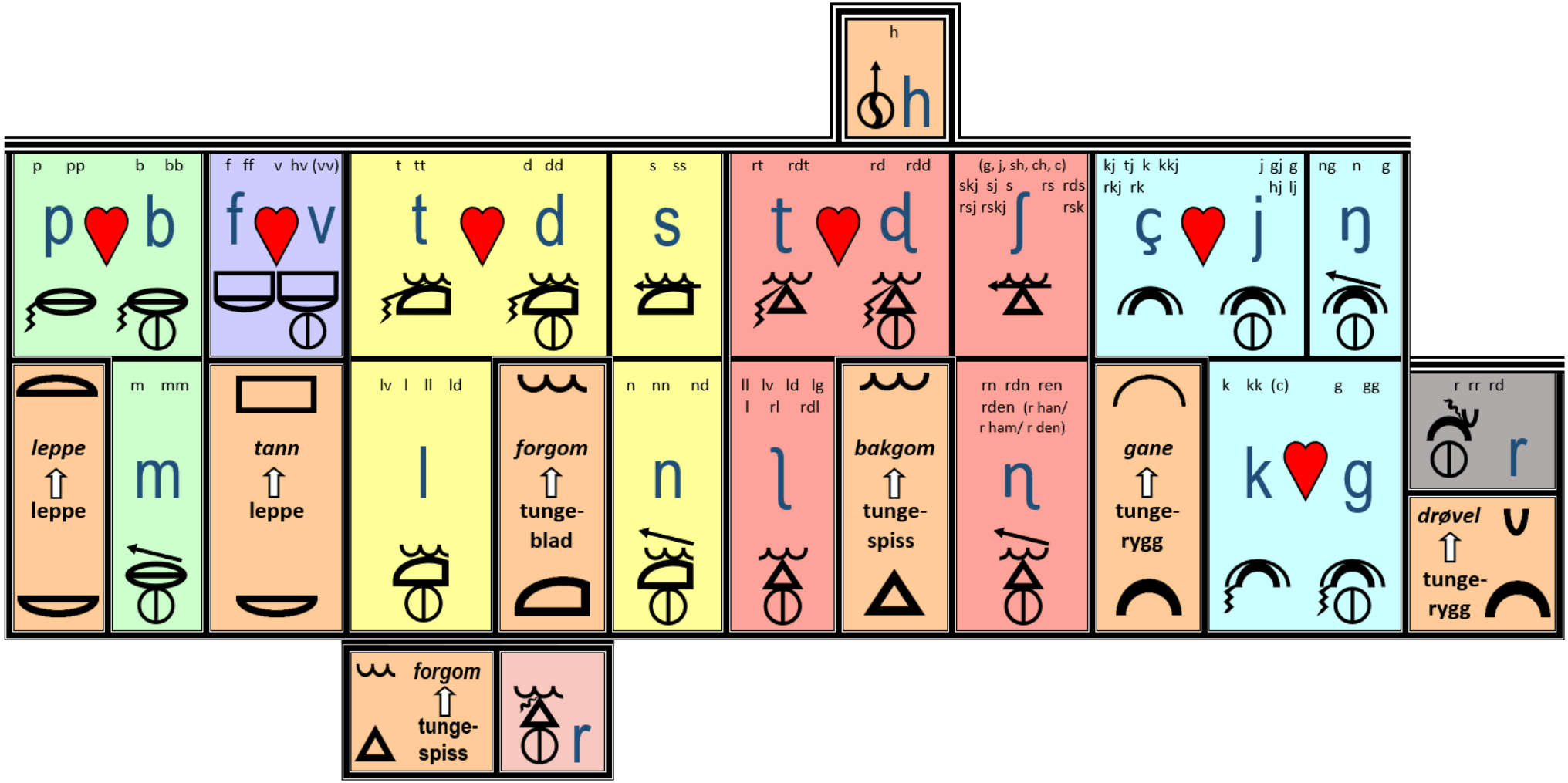

Vokaler: a a ad av e¹ e ed et e² e ed i i id ig o o u od u u y y æ æ e ø ø å å o

Diftonger: ei ei eg eig au au aug aud auv eu øy øy øg øi ai ai ay aj åi oy oi oi oi

Fokus © Toril Karstad Kreativ Læring

Hjerte symboliserer stemt/ustemt-par. Døra angir artikulasjonssted, der nedre artikulator er aktiv og derfor nevnes først (leppe mot tann).
Bokstaver og bokstavgrupper i liten skrift forteller om språklydens skrivemåter, der stumme bokstaver regnes som del av grafemet.